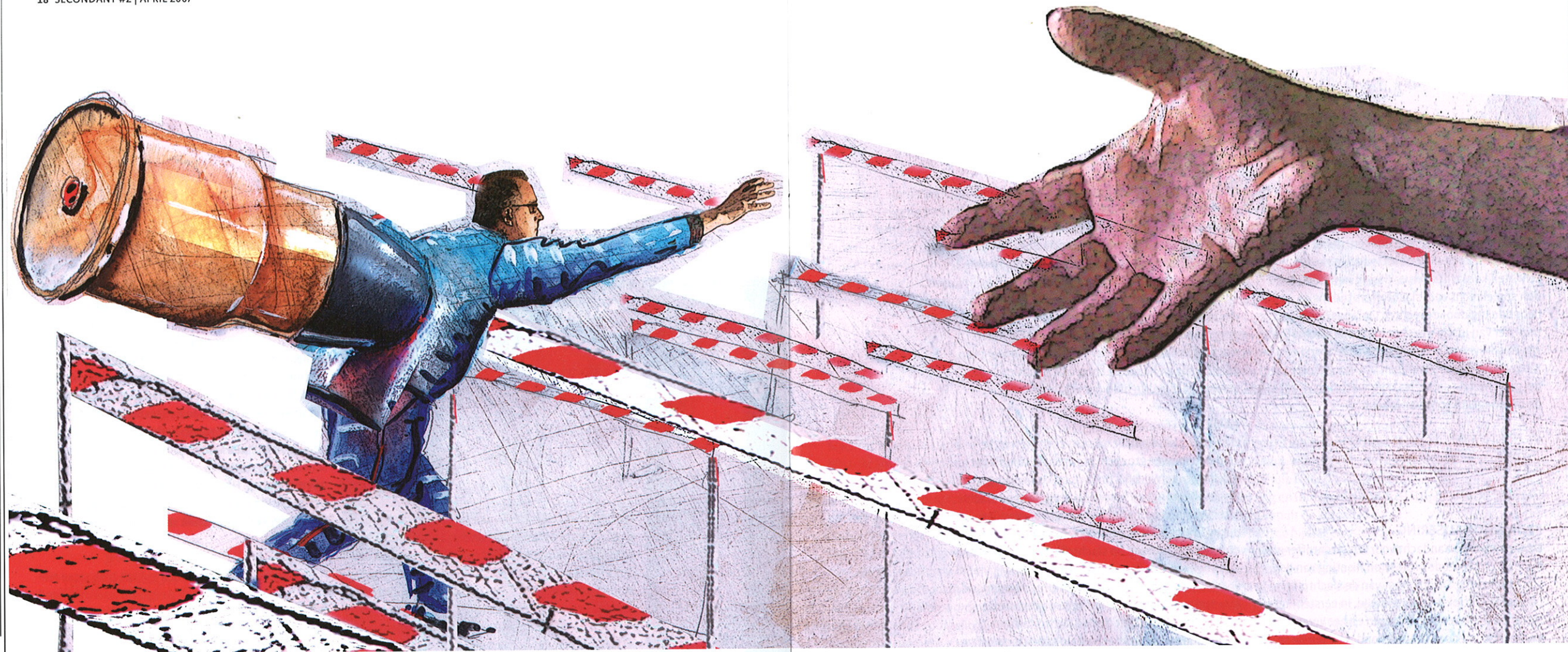

Verwijspraktijk hapert

DE LANGE WEG NAAR SLACHTOFFERHULP

Ondanks de al jaren groeiende aandacht voor slachtofferzorg, krijgen niet alle slachtoffers die daarvoor in aanmerking komen, ondersteuning van Slachtofferhulp Nederland. Hoogste tijd om te investeren in de relatie tussen die organisatie en de politie, die slachtoffers goed moet doorverwijzen, denkt *Mariëlle Jansen*.

door **Mariëlle Jansen**

De auteur is werkzaam bij Regioplan Beleidsonderzoek te Amsterdam.

Niet alle slachtoffers van een delict of ongeval krijgen ondersteuning van Slachtofferhulp Nederland, leren de statistieken. Dit zou wel eens te maken kunnen hebben met de manier waarop in de praktijk wordt doorverwezen naar slachtofferhulp, wordt vaak gedacht. Om na te gaan of dit vermoeden gegrond is heeft Regioplan in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Justitie (WODC) in acht politieregio's de 'doorverwijspraktijk' en de daarbij optredende knelpunten in kaart gebracht. Hiervoor hebben gesprekken plaatsgevonden met medewerkers van de politie en Slachtofferhulp Nederland, op zowel beleids- als uitvoerend niveau. Ook is gebruik gemaakt van door de korpsen aangeleverd cijfermateriaal.

KENTERING

Lange tijd is de positie van het slachtoffer in het strafproces relatief ondergeschikt geweest. Strafrecht was een zaak tussen dader en overheid. Veel strafrechtjuristen meenden dat aandacht voor het slachtoffer de goede rechtsgang zou schaden. Door een groei van de criminaliteit, een toenemende mondigheid van de burger en het gehoor dat zij vaker vonden bij justitie en de rechtbanken is er geleidelijk een kentering gekomen in het denken over de positie van slachtoffers. Sinds eind jaren zeventig van de vorige eeuw is de aandacht voor slachtoffers dan ook groeiende. Aanvankelijk ging het om de opvang van slachtoffers door bureaus Slachtofferhulp. In de tweede helft van de jaren tachtig kwam ook de slachtofferzorg bij politie en openbaar ministerie (OM) in opmars.

Mede geïnspireerd door richtlijnen van de Raad van Europa ontwikkelt het beleid over de positie van slachtoffers in (onder andere) het strafrecht zich

Illustratie: Hans Sprangers

verder. Door de landelijke invoering van de regelgeving Terwee werd de positie van het slachtoffer verstevigd en inmiddels is slachtofferzorg niet meer weg te denken uit het strafproces. Zo is er na de introductie van de schriftelijke slachtofferverklaring inmiddels ook spreekrecht voor slachtoffers tijdens de behandeling door de rechter. Onlangs heeft de minister van Justitie besloten dat alle slachtoffers van misdrijven of verkeersongevallen standaard de mogelijkheid moeten krijgen om een gesprek aan te gaan met de dader. Naar verwachting wordt de maatregel in 2007 van kracht.

Veel strafrechtjuristen meenden dat aandacht voor het slachtoffer de goede rechtsgang zou schaden

PROFESSIONALISERING

De toenemende aandacht voor het slachtoffer ging hand in hand met de professionalisering van de slachtofferzorg. De opkomst van de slachtofferbeweging voltrok zich wereldwijd, in eerste instantie in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, later ook in Nederland. Midden jaren tachtig werd de Landelijke Organisatie Slachtofferhulp, de voorloper van Slachtofferhulp Nederland, opgericht. Slachtofferhulp Nederland wordt gefinancierd door de landelijke overheid (met name het ministerie van Justitie), gemeenten en het Fonds Slachtofferhulp en heeft inmiddels ruim 75 bureaus waar slachtoffers terecht kunnen voor emotionele, praktische of juridische hulp na een verkeersongeval of misdrijf. Het slachtoffer kan hiervoor zelf contact opnemen met Slachtofferhulp Nederland of wordt doorverwezen door een hulpverlenende instantie, in de meeste gevallen de politie.

Ook in de politiewerkzaamheden heeft slachtofferzorg door de jaren een duidelijkere plaats gekregen. In de 'Aanwijzing Slachtofferzorg' van het OM is beschreven hoe de politie dient om te gaan met slachtoffers. Hoewel het ene korps hiermee meer vorderingen heeft geboekt dan het andere, heeft elk korps in meer of mindere mate beleid voor de zorg voor slachtoffers. Zo is in alle regio's een portefeuille-

lehouder of aandachtsfunctionaris Slachtofferzorg aangewezen en vindt periodiek overleg met Slachtofferhulp Nederland plaats. Politiefunctionarissen krijgen voorlichting over slachtofferzorg, in de eigen scholingstrajecten en van Slachtofferhulp Nederland, bijvoorbeeld in de vorm van presentaties.

Ondanks de toenemende aandacht voor slachtofferzorg, ontvangt niet iedereen die dit nodig heeft slachtofferhulp. Dit is voor een deel het gevolg van beleidsmatige keuzes. Echter ook situaties in de verwijspijp zijn hiervoor verantwoordelijk.

KEUZES

De Nederlandse politiekorpsen zijn grofweg te verdelen in twee groepen: korpsen die alle slachtoffers doorverwijzen (conform de 'Aanwijzing Slachtofferzorg') en korpsen die uitsluitend slachtoffers van meer ernstige delicten of ongevallen doorverwijzen. De reden waarom sommige korpsen niet alle slachtoffers op slachtofferhulp wijzen (en dus afwijken van de aanwijzing van het OM), vloeit voort uit het beleid van Slachtofferhulp Nederland. Om optimaal gebruik te kunnen maken van de beschikbare capaciteit heeft Slachtofferhulp Nederland ervoor gekozen uitsluitend slachtoffers van ernstige delicten of ongevallen actief te benaderen. De praktijk heeft uitgewezen dat de behoefte aan hulp bij slachtoffers van minder ernstige misdrijven gering is. Mocht deze er toch zijn en het slachtoffer geeft dit aan, dan wordt alsnog hulp in gang gezet. Omdat slachtoffers van minder ernstige misdrijven of verkeersongevallen in principe niet door Slachtofferhulp Nederland worden benaderd, wordt doorverwijzen in sommige korpsen zinloos geacht. In de regio's waar deze slachtoffers wel worden doorverwezen (en men dus wel de aanwijzing van het OM volgt) zijn veel slachtoffers (en ook de politiefunctionarissen) in de veronderstelling dat Slachtofferhulp Nederland contact met het slachtoffer zoekt, terwijl dat niet gebeurt. Dit is niet alleen vervelend voor het slachtoffer, maar komt ook het imago van de politie en van Slachtofferhulp Nederland niet ten goede.

Echter, ook de positie die Slachtofferhulp Nederland inneemt in de hulpverleningsketen is een mogelijke oorzaak voor het achterblijvende beroep op slach-

tofferhulp. Slechts een klein deel van de slachtoffers neemt op eigen gelegenheid contact op met Slachtofferhulp Nederland. Het merendeel van de hulpverzoeken krijgt Slachtofferhulp Nederland binnen via de politie, na een aangifte. Dit maakt het erg belangrijk dat de politie slachtoffers wijst op de diensten van Slachtofferhulp Nederland.

Slechts een klein deel van de slachtoffers neemt op eigen gelegenheid contact op met Slachtofferhulp Nederland

Slachtofferhulp Nederland is hiermee dan ook erg afhankelijk van de politie. Wanneer de politie als gevolg van de hectiek van het moment verzuimt slachtofferhulp ter sprake te brengen, wordt de kans dat het slachtoffer alsnog de juiste zorg ontvangt aanzienlijk verkleind. Een analyse van de praktijk laat zien dat dit risico reëel is. Gebleken is dat niet alle slachtoffers worden gewezen op slachtofferhulp, ook al zou dit volgens het korpsbeleid wel moeten. Daarbij worden slachtoffers niet altijd voldoende voorgelicht, worden ze op een ongeschikt moment voorgelicht of kunnen ze, eenmaal doorverwezen, niet door Slachtofferhulp Nederland worden bereikt (bijvoorbeeld omdat de contactgegevens onjuist of onvolledig zijn).

GROTERE DOELGROEP

De meest radicale oplossing voor een deel van het probleem (namelijk het uitblijven van een doorverwijzing waar deze volgens zowel de beleidsregels van het OM als het beleid van Slachtofferhulp Nederland had moeten plaatsvinden), is het automatisch doorsturen van gegevens naar Slachtofferhulp Nederland, zonder slachtoffers hierom om toestemming te vragen. Op deze manier wordt de kans dat een slachtoffer ongewenst niet wordt doorverwezen aanzienlijk verkleind. Een deel van de politiefunctionarissen en medewerkers van Slachtofferhulp Nederland staat hier echter huiverig tegenover. Men is bang dat hiermee de bescherming van de privacy van het slachtoffer in het geding komt. Daarnaast bestaat de angst dat het ten koste verballisant bij het slachtoffer.

Liever komen politiefunctionarissen en medewerkers van Slachtofferhulp Nederland tot een goede afstemming tussen de politiekorpsen en de bureaus voor Slachtofferhulp. Er dient dan ook eenduidigheid te komen over het type slachtoffer dat door de politie moet worden doorverwezen naar Slachtofferhulp Nederland en welke slachtoffers niet door Slachtofferhulp Nederland worden benaderd na doorverwijzing. Om tot heldere afspraken te komen is het noodzakelijk te investeren in de relatie tussen politie en Slachtofferhulp Nederland.

Daarnaast moet meer dan al wordt gedaan, door de politie worden geïnvesteerd in slachtofferzorg. Dit kan door investering in kennis (meer kennis over de diensten van Slachtofferhulp Nederland leidt tot een betere doorverwijzing en informatieverstrekking), maar ook sturing vanuit de korpsleiding, zoals al gebeurt, kan hiertoe bijdragen. Afspraken op rijksniveau kunnen dit vergemakkelijken. Om het contact met slachtoffers en de informatievoorziening aan slachtoffers verder te verbeteren, kondigde de minister van Justitie op het openingscongres van onderzoekscentrum Intervict aan afspraken te willen maken met politie en justitie over hulp aan slachtoffers van misdrijven. De bewindsman wil de afspraken in de toekomst vastleggen in de prestatiecontracten.

Er is echter ook een belangrijke taak weggelegd voor Slachtofferhulp Nederland zelf. Meer voorlichting via de (landelijke) media geeft burgers en mogelijke 'verwijzers' een vollediger beeld van de diensten van Slachtofferhulp Nederland. Slachtoffers zullen Slachtofferhulp Nederland dan vaker via andere kanalen of uit eigen beweging benaderen. Dit maakt Slachtofferhulp Nederland minder afhankelijk van de politie, waardoor een groter deel van haar doelgroep kan worden bereikt. <<